

جایگاه و نقش پلیس قضایی در نظام حقوقی

ایران و فرانسه

نویسند:

مهدی رستمی

(وکیل پایه یک دادگستری)

۲۰۹۰۹۵۱

انتشارات مؤلفین طلایی

سرشناسه:	رستمی، مهدی، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور:	جایگاه و نقش پلیس قضایی در نظام حقوقی ایران و فرانسه / نویسنده مهدی رستمی.
مشخصات نشر:	تهران: مؤلفین طلایی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۲۵۴ ص.
شابک:	۹۵۹-۳-۲۴۸-۶۰۰-۹۷۸-۵۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا
موضوع:	ضابطان دادگستری -- ایران
موضوع:	Bailiffs -- Iran
موضوع:	ضابطان دادگستری -- فرانسه
موضوع:	Bailiffs -- France
موضوع:	ضابطان دادگستری -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع:	Bailiffs--Legal status, Law, etc. -- Iran
موضوع:	ضابطان دادگستری -- وضع حقوقی و قوانین -- فرانسه
موضوع:	Bailiffs--Legal status, Law, etc. -- France
موضوع:	حقوق تطبیقی
موضوع:	Comparative law
رده‌بندی کنگره:	KMH ۱۶۲۴
رده‌بندی دیویی:	۳۴۷/۵۵۰۱۶
شماره کتابشناسی ملی:	۶۰۷۱۸۷۸

جایگاه و نقش پلیس قضایی در نظام حقوقی ایران و فرانسه

نام کتاب:	جایگاه و نقش پلیس قضایی در نظام حقوقی ایران و فرانسه
ناشر:	مؤلفین طلایی
نویسنده:	مهدی رستمی
چاپ و صحافی:	مؤلفین طلایی
قطع:	وزیری
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۸
شمارگان:	۱۰۰ نسخه
قیمت:	۵۰۰,۰۰۰ ریال
شابک:	۹۵۹-۳-۲۴۸-۶۰۰-۹۷۸-۵۰۰۰۰۰

WWW.BOOKGOLDEN.IR

تهران - میدان انقلاب، مابین ۱۲ فروردین و منیرى جاوید، خیابان شهید نظری

پلاک ۱۳۰ - طبقه پنجم غربی. تلفن: ۶۶۹۵۰۵۳۲ - ۶۶۹۵۰۶۳۷؛ تلفکس: ۶۶۹۷۱۲۲۵

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان، مصوب سال ۱۳۴۸ برای مؤلف محفوظ و منحصرأ متعلق به ایشان می‌باشد.

سخن ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

بی تردید تالی عالی و فرهنگی کشور، بازتاب میزان تفکری است که فرهیختگان در مقام عمل به آن نهاده و می‌رسانند و در این میان، مهم‌تر و حساس‌تر از همه، رسالت عالمان و علمایان می‌باشد. لذا یکی از مسئولیت‌های مهم مراکز فرهنگی، نشر آثار علمی این عزیزان است. از این رو انتشارات مؤلفین طلایی بر آن است تا جهت ارتقاء سطح علمی و فرهنگی کشور به چاپ کتب مورد نظر اساتید و دانشجویان مبادرت نماید. عزیزانی که مایل به همکاری می‌باشند، می‌توانند با شماره‌های انتشارات تماس حاصل نموده و یا از طریق ایمیل Bookgolden2@gmail.com با ما در تماس باشند.

با این امید که به واسطه استمرار فعالیت‌های انتشاراتی، بتوان گامی در راه رشد و بالندگی فرهنگ کشور عزیزمان برداشت.

با سپاس از فرهیختگان و دوست‌داران علم

انتشارات مؤلفین طلایی

فهرست مطالب

مقدمه ۱۵

تخل اول: مفهوم پلیس و مقایسه ساختار و وظایف آن در حقوق ایران و فرانسه

تبیین مفاهیم	۲۳
مبحث اول: مفهوم پلیس و اقسام آن در حقوق ایران و فرانسه	۲۳
گفتار اول: مفهوم پلیس	۲۳
گفتار دوم: اقسام پلیس	۲۹
بند اول: پلیس اداری	۲۹
(۱) پلیس اداری در حقوق ایران	۲۹
(۲) پلیس اداری در حقوق فرانسه	۳۰
الف) مفاهیم پلیس اداری در فرانسه	۳۱
ب) تشکیلات فعلی پلیس اداری	۳۲
پلیس ملی	۳۲
شهربانی	۳۴
ژاندارمری	۳۵

۳۷	بند دوم: پلیس قضایی
۳۷	(۱) پلیس قضایی در حقوق ایران
۳۷	الف) پلیس قضایی قبل از انقلاب اسلامی
۴۳	ب) پلیس قضایی بعد از انقلاب اسلامی
۵۴	(۲) پلیس قضایی در حقوق فرانسه
۵۶	مبحث دوم: مقایسه بین پلیس قضایی و پلیس اداری در حقوق ایران و فرانسه
۵۶	گفتار اول: پلیس قضایی و پلیس اداری در حقوق ایران
۵۸	گفتار دوم: پلیس قضایی و پلیس اداری در حقوق فرانسه
۵۹	گفتار سوم: روابط میان پلیس اداری و پلیس قضایی
۶۰	مبحث سوم: ساختار پلیس قضایی در نظام حقوقی ایران و فرانسه
۶۰	گفتار اول: تشکیلات پلیس قضایی در ایران
۶۰	الف) ضابطان عام
۶۱	ب) ضابطان خاص
۶۸	گفتار دوم: تشکیلات پلیس قضایی در فرانسه
۶۸	الف) افسران پلیس قضایی
۶۹	ب) مأموران پلیس قضایی
۶۹	ج) مأموران پلیس شهرداری

فصل دوم: تکالیف و اختیارات پلیس قضایی در حقوق ایران و فرانسه و

عوامل موثر در آن

مبحث اول: عوامل موثر بر حدود وظایف و اختیارات پلیس قضایی ۷۵

گفتار اول: مشهود بودن ۷۵

بند اول: جرم مشهود در قانون ایران ۷۵

بند دوم: جرم مشهود در قانون فرانسه ۷۷

بند سوم: مقایسه جرم مشهود در ایران و فرانسه ۷۹

گفتار دوم: غیر مشهود بودن ۸۰

بند اول: غیر مشهود بودن در قانون ایران ۸۰

بند دوم: غیر مشهود بودن در قانون فرانسه ۸۲

گفتار سوم: سلسله مراتب فرد در پلیس قضایی ۸۳

گفتار چهارم: وسعت حوزه صلاحیت فرد ۸۴

مبحث دوم: اختیارات و وظایف پلیس قضایی در ایران و فرانسه ۸۵

گفتار اول: اختیارات و وظایف پلیس قضایی در جرایم مشهور ۸۵

بند اول: تفتیش منازل، اماکن، اشیاء توسط پلیس قضایی ۸۵

(۱) در حقوق ایران ۸۵

(۲) در حقوق فرانسه ۸۹

بند دوم: کشف آلات و ادوات جرم و ضبط اشیاء ۹۱

- ۹۱ (۱) در حقوق ایران
- ۹۳ (۲) در حقوق فرانسه
- ۹۴ بند سوم: اخذ نظر کارشناس
- ۹۴ (۱) در حقوق فرانسه
- ۹۵ (۲) در حقوق ایران
- ۹۶ بند چهارم: تعقیبات محلی و معاینه محل
- ۹۶ (۱) در حقوق ایران
- ۹۷ (۲) در حقوق فرانسه
- ۹۹ بند پنجم: تحت نظر قرار دادن اشخاص ملانوی به ارتکاب جرم
- ۹۹ (۱) در حقوق ایران
- ۱۰۱ (۲) در حقوق فرانسه
- ۱۰۵ بند ششم: بازرسی و بررسی هویت اشخاص
- ۱۱۱ بند هفتم: حق تفهیم اتهام و حق سکوت
- ۱۱۱ (۱) در حقوق ایران
- ۱۲۳ (۲) در حقوق فرانسه
- ۱۲۸ گفتار دوم: اختیارات و وظایف پلیس قضایی در جرائم غیر مشهود
- الف) اختیارات و وظایف ضابطان (پلیس قضایی) در جرائم غیر مشهود
- ۱۲۸ در ایران
- ب) اختیارات و وظایف پلیس قضایی در جرائم غیر مشهود در فرانسه ۱۲۹

مبحث سوم: مقایسه ساختار پلیس قضایی در ایران و فرانسه ۱۳۰

مبحث چهارم: مقایسه وظایف و اختیارات پلیس قضایی در ایران و فرانسه ۱۳۲

فصل سوم: مسئولیت‌های ضابطان (پلیس قضایی)

مسئولیت کیفری، انتظامی و مدنی پلیس قضایی در حقوق ایران و فرانسه ۱۵۳

مبحث اول: مسئولیت پلیس قضایی در حقوق ایران ۱۵۳

گفتار اول: تحلیل و شرح انواع مسئولیت‌های افراد پلیس قضایی ۱۵۳

گفتار دوم: تحلیل و شرح انواع مسئولیت‌های ضابطان ۱۵۵

گفتار سوم: مسئولیت‌های ناشی از تعلف در انجام وظایف ۱۵۷

بند اول: جلوگیری از اجرای احکام و اوامر مقامات قضایی ۱۵۷

بند دوم: عدم اجرای دستورات مقام قضایی ۱۵۸

بند سوم: تأخیر دستورات مقام قضایی ۱۵۸

بند چهارم: پذیرش زندانی بدون اخذ برگ بازداشت ۱۵۸

بند پنجم: عدم تسلیم زندانی یا عدم ارائه دفاتر خود یا تظلمات محبوسین

به مقامات صالح قضایی ۱۵۹

بند ششم: مداخله در اموری که در صلاحیت مراجع قضایی است ۱۵۹

بند هفتم: اذیت و آزار بدنی متهم به منظور اجبار به اقرار ۱۶۰

بند هشتم: مجازات کردن محکوم سخت‌تر از مجازاتی که مورد حکم است ۱۶۰

- بند نهم: ورود غیرقانونی به منزل دیگری ۱۶۱
- بند دهم: مفتوح یا توقیف یا معدوم یا ضبط یا استراق سمع یا افشاء
- غیرقانونی مراسلات یا مکالمات تلفنی اشخاص ۱۶۱
- بند یازدهم: جلب یا بازداشت غیرقانونی اشخاص ۱۶۲
- بند دوازدهم: اقدام از روی غرض و بر خلاف حق درباره یکی از طرفین ۱۶۳
- بند سیزدهم: مسامحه و تسامح به فرار متهم یا زندانی ۱۶۳
- بند چهاردهم: مسامحه و تسامح در فرار زندانی ۱۶۳
- بند پانزدهم: مسامحه و تسامح در دستگیری مجرم یا متهم ۱۶۵
- بند شانزدهم: جعل در تحریر نوشته‌های راجع به وظایف شغلی از
- سوی مأمورین دولت ۱۶۵
- بند هفدهم: عدم گزارش یا گزارش خلاف واقع به مقامات ذیصلاح
- در مورد قمارخانه‌ها و اماکن معدّ برای صرف شرب الکلی ۱۶۶
- مبحث دوم: تکلیف و مسئولیت کیفری ضابطان در قبال دستورات
- غیرقانونی مقام قضایی ۱۶۷
- گفتار اول: تکلیف ضابطان در برابر دستورات غیرقانونی ۱۶۷
- گفتار دوم: مسئولیت ضابطان در قبال دستورات غیرقانونی ۱۷۰
- مبحث سوم: مسئولیت مدنی ضابطان در قانون ایران ۱۷۴
- گفتار اول: مسئولیت مدنی ناشی از انجام دادن فعل ۱۷۴
- گفتار دوم: مسئولیت مدنی ناشی از فعل همراه با تقصیر ۱۷۵

- الف) مسئولیت مدنی ناشی از دستگیری غیرمجاز..... ۱۷۵
- ب) مسئولیت مدنی ضابطان در تعقیب و گریز..... ۱۷۶
- اول) واقعه زیان‌بار ناشی از تعقیب و گریز بدون تیراندازی..... ۱۷۶
- دوم) واقعه زیان‌بار ناشی از تعقیب و گریز به علت تیراندازی..... ۱۷۷
- ج) مسئولیت مدنی ناشی از توقیف اموال اشخاص..... ۱۷۸
- اول) توقیف غیرمجاز اموال..... ۱۷۸
- دوم) توقیف مجاز اموال..... ۱۷۹
- د) مسئولیت مدنی ناشی از قصیر در اجرای احکام..... ۱۷۹
- گفتار سوم: مسئولیت مدنی ناشی از فعل بدون تقصیر..... ۱۸۱
- گفتار چهارم: مسئولیت مدنی ناشی از ترک فعل..... ۱۸۲
- مبحث چهارم: مسئولیت پلیس قضایی در حقارت فرانسه..... ۱۸۴
- گفتار اول: بازرسی..... ۱۸۵
- گفتار دوم: مسئولیت کیفری..... ۱۸۸
- گفتار سوم: مسئولیت مدنی..... ۱۸۹
- مبحث پنجم: ساختار اداره آگاهی و وضعیت فعلی آن..... ۱۹۱
- گفتار اول: سازمان جدید..... ۲۰۰
- گفتار دوم: مأموریت و وظایف..... ۲۰۱
- گفتار سوم: اهم مأموریت..... ۲۰۱

فصل چهارم: مبانی نظری و ایجابی لزوم احیای پلیس قضایی همراه با نظرات موافقان و مخالفان لایحه پلیس قضایی

- مبحث اول: جهات ضرورت تشکیل پلیس قضایی..... ۲۰۹
- گفتار اول: پیچیدگی جرائم و لزوم تخصصی کردن امر تعقیب..... ۲۱۰
- گفتار دوم: گستردگی قلمرو وظایف پلیس..... ۲۱۵
- گفتار سوم: تسریع در اجرای عدالت..... ۲۱۹
- گفتار چهارم: رضایت مدنی و جامعه..... ۲۲۱
- گفتار پنجم: احساس خطر و «امن» برای بزه‌کاران..... ۲۲۲
- گفتار ششم: پیشگیری عمومی بزه..... ۲۲۳
- مبحث دوم: نقد و بررسی لایحه احیای پلیس تخصصی قضایی..... ۲۲۴
- گفتار اول: نظرات مخالفان لایحه احیای پلیس قضایی..... ۲۲۸
- گفتار دوم: نظرات موافقان لایحه احیای پلیس قضایی..... ۲۳۶
- گفتار سوم: نظرات استادان و حقوق‌دانان در خصوص لزوم تشکیل.....
- پلیس قضایی..... ۲۳۸
- منابع و مأخذ..... ۲۴۳

۱ مقدمه

انسان موجودیست اجتماعی و به فراخور شرایط و با هدف ارتفاع نیازهای خود، زندگی اجتماعی را برگزیده است. چنین موجودی با خصایصها و ویژگیهای فرافردی، برای ایجاد انتظام در روابط اجتماعی خود و در راستای رسیدن به اهداف متصوره ناشی از زندگی جمعی، با ملتزم به قواعد و خطوطی باشد که با خرد جمعی وضع شده‌اند. در حقیقت ملتزم و ملتزم بودن به قوانین، قراردادی است که انسان برای بهتر شدن زندگی خود انتخاب کرده است به گونه‌ای که عدم توجه به این مقررات، هیچ و سرج جامعه متشکله را فراگرفته و زندگی بشر را تحت الشعاع قرار می‌دهد. و از اهداف عالیه خود دور می‌سازد. از این رو در یک توافق اکثریتی برای برهم‌زنندگان نظم و انضباط جامعه و ساختارشکنان در این میدان انسانی، مجازات‌هایی در نظر گرفته شده است.

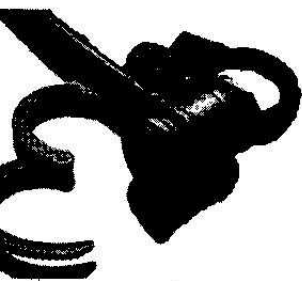
همان‌طور که می‌دانیم، قوانین و مقررات دارای دو بعد اساسی است: (۱) بعد تقنینی (۲) بعد اجرایی.

قانون در بعد تقنینی آن، هر اندازه کامل و بی‌نقص باشد تنها یک بعد آن محقق شده است و اگر بعد دوم آن، یعنی اجرای صحیح قانون، به درستی انجام و اجرا نشود، اهداف عالیه قانون محقق نشده است. بنابراین برای اجرای قوانین و مقررات وضع‌شده در جامعه،

سیستم مناسب و کاردانی لازم است تا قوانین را به نحو صحیح اجرا کرده و اوامر قانون‌گذار را به شکل صحیح خود انجام دهد. پر واضح است در دنیای پر وسعت امروزی، علم و تکنولوژی در ابعاد مختلف زندگی بشر سایه گسترانده و منجر به پیشرفت‌های عظیم در نوع زندگی انسان‌ها شده است؛ اما علیرغم محاسن و مزایای آن، معایب و عوارض احتمالی و اجتناب‌ناپذیر آن را نیز باید در نظر داشت. به عنوان مثال در سایه آن، چندان دور، استفاده از فضای مجازی - که انقلابی در زندگی بشر و رفاه و آسایش انسان به وجود آورد - وجود نداشت و یا این چنین گسترش در دسترس آحاد افراد جامعه نبود. قانون‌گريزان با بسیط شدن استناد و همه‌گیر شدن آن، از این فضا سوءاستفاده کرده و از این طریق مرتکب جرائم سایبری می‌شوند. این جرائم بعضاً به شکل کاملاً حرفه‌ای و تخصصی بوده و برای پیشگیری، کشف و مقابله با آن نیاز به وضع قوانین مناسب، اجرای صحیح آن‌ها و وجود ابزار کافی و روزآمد است.

فارغ از وضع قوانین کارآمد و به‌روز، در بعد اجرای این قوانین، وجود یک سیستم کاملاً متخصص و کاردان کاملاً ضروری است. مشخص و مبرهن است که در دایره اجرا، بیشترین توجه به سوی ضابطان قضایی است، لذا پلیس به شکل سنتی و قدیمی آن نمی‌تواند از عهده این وظیفه سنگین که قانون‌گذار بر ذمه وی گذاشته است،

برآید. سیستم پلیسی هر کشوری باید همگام با پیشرفت در جامعه گام برداشته و خود را به سلاح علوم روز مجهز کند. این تجهیز به علم می‌تواند در چند بعد مطرح شود:

(۱) بعد تجهیزات و فناوری‌های پیشرفته و استفاده مناسب و تخصصی از آن‌ها

(۲) بعد دانش و تخصص فردی، پلیسی و قضایی

سیستم قضایی و پلیسی ناچار به پذیرش این واقعیت خواهد بود که باید به دانش روز مجهز شد و علوم خود را در بعد تخصصی گسترده نموده و به صورت حرفه‌ای وارد عرصه شود.

پلیس، بازوی توانمند و جدانشدنی از سیستم قضایی است و منهای آن سیستم قضایی امکان ندارد به غایت خود که همان بسط حداکثری عدالت و ایجاد رضایتمندی در افراد جامعه است، دست پیدا کند؛ بنابراین نیازمند به پلیسی متخصص و مجهز به دانش روز می‌باشیم که در سیستم قضایی، فعالیت پویا داشته باشد؛ پلیسی که بتواند باری از دوش چهره خسته سیستم قضایی بردارد. در این وادی، تشکیل پلیس قضایی که در گذشته نه چندان دور در سیستم قضایی و پلیسی کشور وجود داشت و تجربه خوبی نیز محسوب می‌شد، به شدت احساس می‌شود.